ΛΟΥΪ ΑΡΑΓΚΟΝ Παρισινό Υστερόγραφο

«Μη μαδάτε τ' άνθη», ξεχωρίζουν οι επιγραφές στις ακροποταμιές του Σηκουάνα. Μα ...ο αγέρας δε ξέρει να διαβάσει και παίρνει και το παρισινό υστερόγραφό του:

«Κάνω ό,τι μπορώ
Λουΐ Αραγκόν
24 Δεκέμβρη 1982»

Τον μετρήσανε στα μέτρα τους και τον είπαν νόθο... Ο πατέρας του — Αντριέ, αρχηγός της Αστυνομίας — δεν τον αναγνώρισε. Η μάνα του τον απαρνήθηκε και τον παρουσίαζε σαν «μικρό αδελφό της». Του έδοσαν πολλά ονόματα — Αλφρέ, Λουΐ, Μαρί, Αντουάν — *και το ψευδώνυμο* Αραγκόν, γιά να μη ξέρει ούτε πως τον λένε... Και εκείνος, καταμεσίς στο Παρίσι, σε μιά εποχή που ο ίδιος χαρακτηρίζει «δύσκολη και προβληματική», κατόρθωσε να σβήσει όλα τα σκυθρωπά σημάδια του και ν' απομείνει με δυό δυνάμεις: την πάλη *των τάξεων, που διεκδικεί τον κόσμο και τον* κερδίζει, και τον έρωτα, που γεννάει τον κόσμο.

Καμιά από τις δυό δε νικήθηκε μέσα του και ποτέ! Θαρρεί; και να πάσχιζε να αποδείξει — και το απόδειξε — πως η μιά προϋποθέτει την άλλη. Και είναι βέβαιο, πως μόνο στην καρδιά *του Ποιητή τίποτε δεν περισσεύει. Αλλά* είναι μόνη; η ποιητική θύελλα που σαρώνει-το παλιό;

Η ποίηση τούτο έχει, μπορεί να ορίζει, κατά πώς της αρέσει, τη φορά και τη δύναμή της. Και αυτό έκανε ο Λουΐ Αραγκόν, ο νόθος, ο ανομάτιστος, λιπόλιος, υλοτόμος, εμπηρστής, έστησε ενέδρει *στον ίδιο του τον εαυτό και τον παραμόνευε!..* Οταν κατάλαβε το πώς, το τί, το πού, έκανε μόνος του τον καθετηριασμό της καρδιάς του. Πέρασε, θελληματικά, προσεχτικά, τους καθετήρες από τις αρτηρίες *των* ποδιών του και τους έφτασε ως τις κοιλιακές κοιλότητες, χωρίς να μείνει επί τόπου. *Αλλά επί τόπου, πιστός, έπαιξε με «ανοιχτό χαρτιά»* και ανταποκρίθηκε στην κύρια απαίτηση: «να κάνουμε τα πράγματα πολύ καλά σε σύγκριση με μας τους ίδιους. Παραιτούμαι κάθε βράδυ και ξαναπαίνω κάθε πρωί στο Κόμμα!».

Πρόκειται γιά μιά λεπτομέρεια; Μιά παρατήρη*ση: Είναι η ομορφιά της πρώτης σελίδας.* «Ψυχή υψηλή, άνθρωπος που ξέρει τί θα πει να ονειρεύεσαι...».

Μα... Μα... «μη ζητάτε απ' αυτό το παιδί τον άντρα που πρόκειται να είναι αργότερα, αφήστε στον ίδιο τη φροντίδα να γίνει... είναι ήδη μιά *ευτυχία, όπως η επιστροφή της ανοιξης.* Το ξέρω πως η άνοιξη δεν δίνει τους καρπούς του φθινοπώρου κι ούτε έχει τον συγουστάτικο ήλιο. Αλλά, αν δεν νιώθετε κάτι να πόλλει μέσα σας, όταν γιά πρώτη φορά μες τη χρονιά βλέπετε να ξεπετάται κάτω από τα πόδια σας ένα *αγριοχαμόμηλο, αν η ωχρή φυλλωσιά του Μάρ*τη δεν θαμπώνει τα μάτια σας, ε, τότε πηγαίνετε στο καλό, είστε ανάξιοι να ζείτε»...

Ανακατεύοντας την *πράξη με το όνειρο*

Μιά σπατάλη αισθημάτων, ένα ανάβρυσμα σοφίας που θγαίνει κατ' ευθείαν από το αιμοδοτικό ανθρώπινο κέντρο. Μιά σκέψη πιό λέφτερη από τη λεφτεριά, πιό ασύδοτη από την ασυδοσία μιά «ανεξάντλητη πηγή που κατεβάζει ψήγματα χρυσού ανάμεσα στις λάσπες» αυτός υπήρξε ο δημιουργός του «Πραγματικού κόσμου» και των «Κομμουνιστών». Γι' αυτό και δεν μετάνοιωσε ποτέ γιά ό,τι έκανε. Γιά ό,τι δεν πρόλαβε να κάνει παραπονέθηκε μόνο.

Ξεκίνησε «ανακατεύοντας την πράξη με το όνειρο, ταυτίζοντας το εσωτερικό με εξωτερικό». Προσπάθησε, όταν ήταν νέος, αυθόρμητα, «να κλείσει την αιωνιότητα μες στη στιγμή, να διαλύσει το γενικό μέσα στο ειδικό, να δημιουργήσει νέες αξίες μέσα σε μιά ατμόσφαιρα κοσμογονίας» και τάχτηκε γιά την εκπλήρωση των προσδοκιών του, στο σουρεαλιστικό κίνημα.

Εκανε λάθος; Ηταν μιά αναπόφευκτη στάση; Ηταν η απειρία της ηλικίας; «Δεν είναι πιά δυνατό να εξετάσουμε το σουρεαλισμό χωρίς να τον τοποθετήσουμε μέσα στον καιρό τους, γράφει ο ίδιος. Και τούτα τα λόγια του, επαληθευμένα στην πράξη, έρχονται να θυμίσουν και μιά άλλη αλήθεια — που συχνά αγνοείται συνειδητά ή συνείδητα. Τα νιάτα και η τέχνη ξέχουν παρόμοιες τάσεις... «σουρεαλιστικές», γιατί επιδιώκουν το απόλυτο θαύμα! Γιατί δεν χωρούν στην «πολιτική», γιατί νιώθουν να πνίγονται μέσα στις κατά συνθήκην συμβατικότητες. Γιατί είναι επανάσταση από την ίδια τους τη φύση.

«Στις μέρες μας η γνήσια τέχνη βαδίζει χέρι-χέρι με την κοινωνική επανάσταση: και οι δυό αποσκοπούν στην υπονόμευση και την καταστροφή της καπιταλιστικής κοινωνίας», σημείωνε *ο Αντρέ Μπρετόν*, ένας από τους συντελεστές του σουρεαλιστικού κινήματος της παραμονές του πολέμου του Μαρόκου. Σαν απάντηση, η επίσημη Γαλλία που είχε αναλάβει έναν πόλεμο όχι ενάντια σε μιά χώρα καπιταλιστική, αλλά ενάντια σ' ένα καταχτημένο λαό που ζητούσε την ανεξαρτησία του, **«κινητοποίησε όχι μόνο όλα τα σύγχρονα πολεμικά μέσα ενάντια σ' αυτά τα μπουλούκια, που ο αρχηγός τους Αμγτ - ελ - Κριμ διαβεβαίωνε πως οι Γάλλους αρκεί να υπήρχαν συνθήκες ισότητας, αλλά ζήτησε και από τη «διανόηση» τη θεωρητική δικαίωση της καταπίεσης. Και οι μεν Ακαδημαϊκοί και καθιερωμένοι λογοτέχνες σπεύδουν να υπερασπίσουν την «πατρίδα που απειλείται» (μανιφέστο: Οι διανοούμενοι στο πλευρό της Πατρίδας), ενώ οι σουρεαλιστές πάνε με το μέρος των εξεγερμένων και μ' εκείνους τους Γάλλους που τους υποστηρίζουν: τους κομμουνιστές που έχουν δηλώσει την πρόθεσή τους να συνεργαστούν με τους εξεγερμένους».**

Αυτή η προσέγγιση δεν φτάνει ως την προσχώρηση στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Πιστεύουν «πως η επαναστατική φλόγα καίει όπου της αρέσει και πως στην περίοδο αναμονής που ζούμε δεν είναι στο χέρι μιάς μικρής ομάδας (εννοούσαν το ΚΚ) ν' απαρσαίζει αν θα της επιτρέψει να καίει μόνο εδώ ή μόνο εκεί». «Υπηρετούμε την Επανάσταση απέξω», διακηρύσσουν.

Και την υπηρέτησαν, οι περισσότεροι αληθινά, άσχετα με τον τρόπο που χρησιμοποιούσαν γιά «να κρατήσουν σταθερά το δικαίωμα γιά ζωή». «Δεν είμαστε ουτοπιστές, αυτή την επανάσταση τη βλέπουμε μόνο στην κοινωνική της μορφή» φώναζαν. Και σε κάθε ευκαιρία ξεσκέπαζαν την κοινωνία που τους ξετείλε «ανέμελα στο θάνατο», — πρώτος παγκόσμιος, — και που τους περίμενε αν κατάφεραν να γλιτώσουν «με τους νόμους της, την ηθική της, τις θρησκείες της, μ' έναν πολιτισμό που στρέφεται ενάντια στον εαυτό του και τον καταπιάρ(ζει)», μ' ένα καθεστώς «που δεν μπορεί να κυβερνήσει τις δυνάμεις του παρά μόνο θέτοντάς τες στην υπηρεσία του ενός εξευτελισμού και της εξόντωσης του ανθρώπου».

Τίποτα δεν στέκει εμπόδιο μπρός τους, όλα γύρω τους ξεγυμνώνονται. Ο Αραγκόν καταγγέλλει σαν απάτη «τη θρησκευτική λύση... που παραδίνει τους αφελείς στους πάτρονες των μπορντέλων της προσευχής», που τους πλασάρουν **«διάφορες εικόνες του Ιησού, απ' το ελάχιστο βρακάκι του σταυρού και τις μαστιγώσεις ως την απίστευτη Αγια Καρδιά (SACRE COEUR, όλοι οι μάρτυρες** κλπ. «Τί άθφονο υλικό γιά σαδιστές. Γιά τους μαζοχιστές τα βασανιστήρια της κόλασης, οι απειλές. Και το μαστίγιο, βέβαια, επιβάλλεται. Γιά τους φετιχιστές τα φυλαχτά, τα κοκκαλάκια, οι καλτσοδέτες *της Παρθένου και οι παντοψάλες των Αγίων.* Ολων των ειδών οι διαστροφές, χωρίς να τους περνάνε ποτέ απ' το νου. Πόσο βολικό γιά τους σεμνότυφους! Πόσες παρθένες γιά τη Λέοβο, πόσοι Αγιοι Σεραστιανοί γιά τη Σόδομα! ...Ετσι όλες οι ανωμαλίες βρίσκουν στην εκκλησία μιά ανταπόκριση που σώζει τον *κόσμο απ' το σκάνδαλο.* Οι μανιακοί της ανικανότητας γίνονται ευνανιστές της θεότητας, αλλ' αν η ιδιοσυγκρασία σας το επιτρέπει, όταν η υστερία θα έχει κάνει τη δουλιά της, θα γίνετε άγιοι, θα λερώνετε τα βρακιά σας πάνω στις εκστάσεις σας, θ' ακούτε φωνές, θ' αγγίζετε ακόμη και τον *χιτώνα των αγγέλλων».*

Στη διαχωριστική γραμμή!

Τον χιτώνα του «αγγελικού» καπιταλιστικού κόσμου και την εκκλησία του. Αυτός είναι κατ' εικόνα και ομοίωση του *«Θεού του».* Αυτόν τον κόσμο απαρνήθηκε αυτός ο κολοσσός του 20ου αι. Κι αν αρέσκονται να παρουσιάζουν οι αστοί το σουρεαλισμό «σαν ξεπέρασα του ελεύθερου στίχου» και μικρές καθημερινές ευτυχίες τη μία, τη μεγάλη και αδιαίρετη, που κυριεύει «μια γενιά ένανα κόσμο» και καθίζει σε βάθρο τιμής μέσα στην παγκόσμια κίνηση. «...Το μεγάλο πανηγύρι των ονείρων», που «στον τεσσαρακοστό Οχτώβρη, το βλέπουμε καλύτερα παρά ποτέ: εκείνες τις μέρες ήταν που άρχισε η στροφή των ονείρων για ολόκληρη τον ανθρωπότητα». Οταν της γράφει βιβλία και όταν της τα αφιερώνει, ομολογεί: «Στην Ελσα Τριολέ που χωρίς αυτή θα είχα σωπάσει»...

Την ίδια χρονιά έρχεται και η... χαριστική βολή. Εκπροσωπεί τους σουρεαλιστές στο Β' Συνέδριο Επαναστατών Συγγραφέων, στο Χάρκοβο της ΕΣΣΔ. Πήγε με σκοπό να υπεραμυνθεί τον *υπερρεαλισμό*, μα γυρίζει και έχει υποθετήσει τις θέσεις του σοσιαλιστικού ρεαλισμού!

«Φτάνουν πιά οι τρέλες», λέει στους φίλους και συναισθηματική εκπόρνευση. Αποζήτησαν να ξεδιψάσουν μέσα στους δρόμους «όπου ο ποιητής δε στέκει *πιό πάνω από τους* άλλους ανθρώπους. Περπατάει μέρα μεσημέρι ανάμεσά τους. Το θαύμα που κατορθώνει είναι από όλους κατορθωτό. Δεν υπάρχουν εκλεκτοί. Η ποίηση πρέπει να γίνεται απ' όλους όχι από έναν».

Πού σκόνταψαν εκείνοι που στη διακήρυξή τους *στις 27 Γενάρη 1925 διατύπωναν,* ανάμεσα σ' άλλα: «Ο σουρεαλισμός δεν είναι μιά μορφή ποίησης. Είναι μιά κραυγή του πνεύματος που ξαναγυρίζει στον εαυτό του με την απεγνωσμένη απόφαση να σπάσει τις αλυσίδες του.

Και στην ανάγκη με υλικά αφηρά». Τί εμπόδισε, *αρχικά, εκείνους που χαιρετίζαν τη Συνθήκη* Ειρήνης του Μπρέστ, που υπόγραψε ο Λένιν, να μη σταθούν στο πλάι του; Ποιό ήταν το φρένο που τους κράτησε γιά μεγάλο διάστημα μακριά από το κομμουνιστικό κίνημα, αφού η βαθύτερη πρόθεσή τους ήταν να παλεύουν γιά την κοινωνική αλλαγή;

Ηταν μιά παραπλάνηση του νου η εσφαλμένη εντύπωσή τους πως η οργάνωση βάζει όρια στην εξέγερση και στην επανάσταση. Ηταν, γιατί, αν ο σουρεαλισμός στηρίζεται σε κάποιο δόγμα, «είναι σκριβώς το δόγμα της απόλυτης εξέγερσης: της τέλειας ανυποταξίας». Ηταν το πάθος; της τέχνης; *που κουβαλούσαν μέσα τους* και το πάθος της; νιάτης που είναι — ευτυχώς, από μιά άποψη! — ανυπότακτο.

Μας ας γίνει να σκύψουμε και λίγο και στα δικά μας παραπατήματα, πριν αποφανθούμε μόνο γιά τα λάθη άλλων, πριν κλείσουμε κι άλλες πόρτες *σε νέους που* είναι *έτοιμοι να περάσουν* διά πυρός και σιδήρου σ' όνομα της ταξικής πάλης, πριν χάσουμε κι άλλους που θα μπορούσαν να τραγουδούν γι' αυτήν την ταξική πάλη και να μας φέρνουν τόσο κοντά στη μέρα που οι άνθρωποι θα διαβαίνουν από τη μιά πόλη στην άλλη χωρίς διαβατήρια, *από το ένα σπίτι στο* άλλο χωρίς συστάσεις, από τον ένα δρόμο στον άλλο με ένα καλωσόρισμα: Γειά σου σύντροφε!

Πριν απ' όλα αυτά, πρέπει να θυμηθούμε τί έλεγαν οι σουρεαλιστές; γιά τους κομμουνιστές (Α. Μπρετόν), εξηγώντας τους λόγους που τους απο*μακρύνουν. «Δεν αρκούν* τα υλικά πλεονεκτήματα που ο καθένας μπορεί να ελπίζει πως θα κερδίσει με την επανάσταση, γιά να πειστεί να παίξει το κεφάλι του — το κεφάλι του! — στο κόκκινο χαρτί... Μόνα τους τα υλικά συμφέροντα δεν μπόρεσαν ποτέ να φτιάξουν επαναστάτες. Γίνεται κανείς επαναστάτης όταν έχει δυσιάσει ορισμένα πράγματα: κοινωνική θέση, ελευθερία, την ίδια του τη ζωή αν χρειαστεί. Αυτό που κάνει τον επαναστάτη δεν είναι η ελπίδα μιάς καλύτερης ατομικής ζωής αλλά, αντίθετα, μιά ζωή γεμάτη θελημένες στερήσεις. Η κομμουνιστική ψυχολογία κάνει λάθος αν νομίζει πως θα φτιάξει επαναστάτες με την υπόσχεση μιάς ευκολότερης από υλική πλευρά ζωής. Αυτό το πρώτο λάθος, λάθος κεφαλαιώδες, δε μας ενθαρρύνει καθόλου να θεωρήσουμε τους κομμουνιστές σαν τους μονοδικούς *επαναστάτες.* Και τίθεται ένα γενικότερο ερώτημα: γιατί θέλουν να μονοπωλούν την επαναστατικότητα; Δεν υποτίθεται πως την έχουν οι πολλοί; Ποιός θα χαράξει τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους επαναστάτες και στους μη επαναστάτες; Υπάρχει κανένα όριο, που, από τη μιά *του μεριά,* είναι κανείς επαναστάτης και, αν το περάσει, παύει να είναι; Και ποιός θα το ορίζει;».

Το Κομμουνιστικό Κόμμα! Το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα, αυτή είναι η εύθραυστη διαχωριστική γραμμή, που αν την περάσεις, ξέρεις πολύ καλά, γιομάτος με πείρα, να προφέρεις αργά και σταθερά, όπως ο Λουΐ Αραγκόν: «Το δτι ήμουν κομμουνιστής ήταν γιά μένα η δρηση να συγχέω τις μικρές ιστορίες με τη μεγάλη».

Η στροφή των ονείρων

Στα 1930 κλονίζονται οι δεσμοί του με το σουρεαλισμό, μ' αυτό το κίνημα, που άσχετα με το πώς κατάντησε και το πώς εσκεμμένα το παρουσιάζουν, ήταν για τα χρόνια τα μετά τον πρώτο παγκόσμιο μια τομή όχι μόνο στην Τέχνη, αλλά γενικότερα στον τρόπο ζωής. Καταλαβαίνει πως ο ατομικός τρόπος αντίδρασης δε φτάνει για να μεταλλάξει τον κόσμο και τον άνθρωπο. Η ένταξή του στο Κομμουνιστικό Κόμμα και ο γάμος με την Ελσα Τριολέ -αδελφή της Μπρίκ, γυναίκας του Μαγιακόφσκι- τον σπρώχνουν να διοχετεύει όλες τις «μικρές ιστορίες» στη μεγάλη!...

Παρόλες τις οικονομικές δυσκολίες που περνούν, εκείνη έφτιαχνε κολλιέ με πολύχρωμες χάντρες και εκείνος έκανε τον πλασιέ, έχτιζαν με τις μικρές καθημερινές ευτυχίες τη μία, τη μεγάλη και αδιαίρετη, που κυριεύει «μια γενιά ένανα κόσμο» και καθίζει σε βάθρο τιμής μέσα στην παγκόσμια κίνηση. «...Το μεγάλο πανηγύρι των ονείρων», που «στον τεσσαρακοστό Οχτώβρη, το βλέπουμε καλύτερα παρά ποτέ: εκείνες τις μέρες ήταν που άρχισε η στροφή των ονείρων για ολόκληρη των ανθρωπότητα». Οταν της γράφει βιβλία και όταν της τα αφιερώνει, ομολογεί: «Στην Ελσα Τριολέ που χωρίς αυτή θα είχα σωπάσει»...

Την ίδια χρονιά έρχεται και η... χαριστική βολή. Εκπροσωπεί τους σουρεαλιστές στο Β' Συνέδριο Επαναστατών Συγγραφέων, στο Χάρκοβο της ΕΣΣΔ. Πήγε με σκοπό να υπεραμυνθεί τον *υπερρεαλισμό*, μα γυρίζει και έχει υποθετήσει τις θέσεις του σοσιαλιστικού ρεαλισμού!

«Φτάνουν πιά οι τρέλες», λέει στους φίλους και

ΓΙΑ ΜΕΡΙΚΑ ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Ποιητικές συλλογές, μυθιστορήματα, αισθητικά και κριτικά δοκίμια, άρθρα είναι τα έργα του Λουΐ Αραγκόν, τα έργα εκείνου που αγαπούσε να λέει: «Ποτέ δεν έμαθα να γράφω».

«Τα μάτια της Ελσας», «Ελσα», «Ο τρελός της Ελσας» - οι ποιητικές συνθέσεις *του, οι αφιερωμένες στη γυναίκα της ζωής του.*

«Μ' ανοιχτά χαρτιά», «Οι όμορφες γειτονιές», «Ο Αυρηλιανός», «Οι ταξιδιώτες του λευφορείου» από τα γνωστότερα πεζά του.

«Οι καμπάνες της Βασιλείας», πρώτο μέρος ενός μυθιστορηματικού κύκλου, με τίτλο «Ο πραγματικός κόσμος» στη συνέχεια «Οι Κομμουνιστές» και η «Μεγάλη Βδομάδα» είναι τα αριστουργήματά του.

Ο ίδιος ομολογεί στην εισαγωγή στις «Καμπάνες της Βασιλείας»: «Εκεί είναι που *άρχισεν* όλα! Γιά πολλά χρόνια το διαζύγιο της σκέψης και της γραφής, αυτού που διαμορφωνόταν μέσα μου και της τέχνης να το πείς, μ' ίχνε περιορίσει σε πειράματα και κάθε φορά έσπαγα τον άθλιο δοκιμαστικό τους σωλήνα..

Δε θα ξαναπάρω αυτό το δρόμο βήμα προς βήμα. Είναι γνωστό από πού έρχομαι. Σημασία έχει πού έφτασα...»

Και σ' όσους θέλουν να δουν μιά επιστροφή του στο σουρεαλισμό απαντά: «Λυπάμαι πολύ *που τους απογοητεύω...* Αλλα πέφτουν ολότελα έξω. Η «Μεγάλη Βδομάδα» δεν είναι εγκατάλειψη αλλά ανάπτυξη της μεθόδου του σοσιαλιστικ ύ ρεαλισμού».

Στο «Mentir-vrai» - «Ψεύδεσθαι αληθώς»- που ο ίδιος χαρακτήριζε σαν έργο ζωής δίνει «τα πολλά... που έγιναν μέσα και έξω από τη Γαλλία όταν άρχισε ο πόλεμος» - δεύτερος παγκόσμιος. Πρόκειται για ένα ξεκαθάρισμα γεγονότων, από κείνη την περίοδο. «για τη ζωή που είχε αρχίσει διαφορετικά απ' ό,τι *ήταν στις αρχές* της δεκαετίας του ' 30...»

Πρόκειται για εκείνους που τότε «ήταν συμβιβασμένοι... κι έχασαν το τρένο...»

Ο Λουΐ Αραγκόν το 1936

δημοσιεύει το ποίημα το «Κόκκινο μέτωπο».

Από τότε άλλοι θα πούν πως «τα 'πασε», άλλοι πως είναι πιά «ανελεύτερος και στρατευμένος», *άλλοι πως «τον τραβά το Κόμμα* από το μανίκι». Εκείνος θα τραβήξει ατάραχα στο δρόμου του μ' εκείνη την πεισματική αιγουριά που διακρίνει τα παιδιά και τους κομμουνιστές... Παίρνει μέρος στον αγώνα κατά των χιτλερικών κατακτητών, διώκεται και γίνεται ο βάρδος της Γαλλικής Εθνικής *Αντίστασης.*

Οταν, περαστικός, θα σταθεί στο αεροδρόμιο του Ελληνικού γιά να συναντηθεί με το μεγάλο φίλο του το Γιάννη Ρίτσο και να πάνε μαζί στη Μόσχα, στο γιορτασμό για τα εξηντάχρονα της Οχτωβριανής Επανάστασης, ο αστικός Τύπος θα *σπεύσει για να αποσπάσει* βιαστικά λέξεις, φράσεις που θα 'ναν τουλάχιστον αιχμές κατά του κομμουνισμού, αφού η Τσεχοσλοβακία ήταν ακόμα μια φωρμή για προπαγάνδα, αφού η αναθεώρηση με τη διάσπαση προφοδοτούσε τον αντίπαλο.. Γελαστός, ήρεμος, σα να περίμενε τις ερωτήσεις από ώρα, *πρόφερε δυνατά:*

«Και το '36 οι κομμουνιστές είχαν διαφωνίες με τα βρήκαν και σας απόσπασαν το μισό κόσμο. Κοιτάχτε να δείτε τί θα κάνετε εσείς με τον ετοιμάθανατο...»

Η γνωμιά του με την πρώτη σοσιαλιστική χώρα, *με το μαρξισμό-λενινισμό* τον οδηγεί στη διατύπωση:

«Η αναγνώριση του διαλεκτικού υλισμού σα μοναδικής επαναστατικής φιλοσοφίας, η κατανόηση και η ανεπιφύλαχτη αποδοχή αυτού του υλισμού από τους ιδεαλιστές διανοούμενους... *για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων θεμάτων* της επανάστασης, να ποιά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της εξέλιξης των σουρεαλιστών». Ενστερνίζεται την αυθεντία του Μάρξ! «Αν αύριο ένας δραματουργός, αντί να χάνει τον καιρό του με το ν' αγανακτεί, επιχειρήσει να *κατοχτήσει τις σημερινές μορφές του «σοτικού θεάτρου»* και στρέφοντας τον στιλό προς την αντίθετη κατεύθυνση, προσπαθήσει να μεταχειριστεί την ενέργεια που περικλείει, θ' ανέτειλε μια καινούργια μέρα».

Θεωρεί συνέπεια να σταθεί δημιουργικά μέσα στο Κόμμα. Θεωρεί πίστη ν' αγρυπνεί κάθε στιγμή, να συμμαζεύει κάθε στιγμή τη ζωή σε κάποιες ενότητες και να τις προσφέρει ζωντανά κριτικά στην πάλη των τάξεων, σε «Μια δίχως τέλος άνοιξη». Μα στο όνομα αυτής της αμάχης, δεν είναι από εκείνους «που πετούν τις μέρες της κούρασης, *την ποίηση στη θάλασσα»*, αλλά την υποτάσσουν ξαναγραμμισμένη «για να χρησιμέψει για τη συντριβή του κεφάλαιου».

Μια συντριβή, που δεν μπορεί να επιτευχτεί ούτε με «μίζερα» άτομα, ούτε με υπέρμαχους της «ηθικολογίας» της πάλης των τάξεων, που, μή μπορώντας **«ν' απολαύσουν άμεσα, παρεμβάλλουν διαστρεβλωτικές εξηγήσεις γι' αυτή τους την ξαφνική αδυναμία για τα αστικό θέατρο,** που τις χρειάζονται για τα ίδια τους τα μάτια. Ας σοβαρευτούμε όμως: η πάλη των τάξεων δεν γίνεται ανάμεσα στο βουλεβάρτο και την πρωτοπορία που θεωρεί το βουλεβάρτο αστικό. Και δεν υπάρχει αμφιβολία πως, αν η Κομμούνα του Παρισιού είχε νικήσει, θα είχαν ξαναρχίσει ύστερα από λίγο καιρό, να παίζουν στα κρατικά θέατρα Οφφενμπαχ, Μελάκ και Αλεβί. Κι ο Γάλλος εργάτης που τότε χόρευε κα*ν-καν* και τώρα χορεύει τσα-τσα-τσα, θά 'μενε κατευχαρισμένος, χωρίς αυτό να επηρεάζει κατά το **ελάχιστο το πρόγραμμα των διεκδικήσεών του».**

Πρόκειται για μια έγερση! Μια διαρκή εγρήγορση! Κάθε άλλο μονοπάτι είναι στρεβλό, κάθε άλλος βηματισμός κουτσός. Κάθε βράδυ θα διαγράφεσαι, γιατί θα νιώθεις πως το αξίζεις και κάθε πρωί θα ξαναμπαίνεις, πιο έτοιμος από πριν. Αυτό θα πει Κομμουνιστικό Κόμμα, αυτό σήμαινε για το συγγραφέα, που **«μπορεί νά 'ναι ό,τι καλύτερο και ό,τι χειρότερο υπάρχει... Το να γυρεύει κανείς σήμερα, στ' όνομα του ρεαλισμού να φτιάξει μια τέχνη απογυμνωμένη από το φως του σοσιαλισμού, ισοδυναμεί με την άρνηση αυτού του φωτός, με την άρνηση του σοσιαλισμού σα νέας φάσης της ανθρωπότητας. Και το μόνο που μπορεί να έχει σαν συνέπεια είναι η συμπαράταξη του καλλιτέχνη, ακόμα και παρά τη θέλησή του, με εκείνους που καταπαλεμούν το σοσιαλισμό, είναι το δόσιμο της προτίμησής του σ' ένα σύστημα που έχει για γιατρικό τον πόλεμο και για καθημερινή ανάσα την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο».**

Η τέχνη και η προλεταριάτο έχουν μια κοινή πυξίδα, τα ίδιο ρολόι μετράει τις ώρες τους. Μόνο που πρέπει η πρώτη να γίνει «φυσικός οργανωτής της κατανόησης των ανθρώπων» και το δεύτερο να μην αφήνεται στον επιούσιο, αλλά να «πάει την παλιά κοινωνική μοίρα», κατανοώντας την οπτική του μέλλοντος μέσα από την εικόνα, την πραγματική εικόνα, μέσα από τον ήχο, τον αληθινό ήχο, μέσα από την ποίηση, την πραγματικά αληθινή ποίηση, που του οξύνει τη συνείδηση του πραγματικού.

Για όλα αυτά δεν αρκεί μονάχα να μας ακολουθούν παθητικά οι λαοί, παθητικά ακόμα και όταν είναι έτοιμοι να τα δόσουν όλα σαν άτομα, όταν δεν έχουν αποφασίσει πριν απ' όλα να πονέσουν το μυαλό και την καρδιά τους. **«Δεν αρκεί μονάχα ν' ανακηρύξουμε το σοσιαλιστικό ρεαλισμό τέχνη του παρόντος και του μέλλοντος, πρέπει επίσης να ξέρουμε να επαναρεύουμε το πέραμα του από υποταγής εμπορεύματος κάτω απ' αυτήν την ετικέτα. Γιατί έτσι θα δίναμε στους εχθρούς του το επιχείρημα που θα χρησιμοποιούσαν τελικά ενάντια στον ίδιο το σοσιαλισμό. Και, όσο επικίνδυνη είναι η άρνηση του ρεαλισμού, άλλο τόσο επικίνδυνη είναι και η φαινομενική μονοπάλληνη του από τους ψευδοδημιουργούς, τους κατασκευαστές ζωγραφικής και λογοτεχνίας της αράδας, τους μέτριους εκονογράφους που δεν παίρνουν καθόλου μέρος στο μετασχηματισμό του κόσμου κι αλλάζουν περιορίζονται στο να τρέχουν κατά τη μεριά του πιό δυνατού. Αυτοί οι άνθρωποι, καθώς μέσα στο ίδιο μας το στρατόπεδο, είναι χωρίς αρχές, θα δίνουν πάντα για παράδειγμα τα λάθη μας, ξένοι στον αγώνα μας και παρόλιστα στα βάσανά μας. Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός έχει τόσο να φοβάται απ' αυτόν εδώ το νατουραλισμό (ας με συγχωρήσουν οι μεγάλοι νατουραλιστές του παρελθόντος, δε συζητάμε γι' αυτούς) όσο και απ' τον απλό και σκέτο ιδεαλισμό. Εργο μας είναι να φτιάξουμε απ' το σοσιαλιστικό ρεαλισμό τη μεγάλη τέχνη των καινούριων χρόνων. Και πρέπει γι' αυτό να μάθουμε να σκοπεύουμε τόσο φηλά όσο κι η επιστήμη, κι αν είναι δυνατό πιο μακριά απ' αυτήν, τούτη την ώρα που ο σοβιετικός άνθρωπος πρώτος έστησε την παλιά δουλιά που έδενε τον άνθρωπο στη Γη και του έλεγε: Δε θα βγεις ποτέ σου από δω μέσα!».**

ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΑΡΥΔΗ

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ

Πρέπει να δεχτώ σα γεγονός πια το ότι μου απονεμήθηκε το «Διεθνές Βραβείο Λένιν για την ενίσχυση της ειρήνης ανάμεσα στους λαούς» και, όσον καιρό κι αν χρειάστηκα για να το θεωρήσω παραδεκτό, πρέπει τελικά να συνηθίσω στην ιδέα αυτής της τιμής που με συνθλίβει και να ευχαριστήσω εκείνους που θεώρησαν φυσικό ν' αποθέσουν στους ώμους μου αυτή την ευθύνη.

Θα είχα σχεδόν τη διάθεση να πω πως όταν κάνουμε μια πρόπιση για την ειρήνη ανάμεσα στους λαούς, το ποτήρι που υψώνουμε κι ο άνθρωπος που τιμούμε έχουν μικρή σημασία, το ουσιαστικό είναι η ειρήνη κι όχι η ευκαιρία που μας δίνεται να μιλήσουμε γι' αυτήν. Αλλά με τη διατύπωσή τούτη συμβαίνει ό,τι και με όλες τις παρόμοιές της: εκεί πού πάμε να τις ξεστομίσουμε έχουμε κιόλας τη διάθεση να πούμε το αντίθετο. Η ατυχία μου είναι *πως στην περίπτωση αυτή,* καθώς βλέπω τον εαυτό μου με μάτια αρκετά ανοιχτά, που λείπουν τα επιχειρήματα για να υπερασπιστώ μιαν κολακευτική απόφαση. Κάθε άλλο παρά ο κατάλληλος είμαι για να την επιδοκιμάσω εδώ μπροστά σας. Ξέροντας αυτό που είμαι και μονάχα αυτό που είμαι. Πρέπει λοιπόν σήμερα, για να επιχειρήσω να *εξηγήσω, τουλάχιστον σε μένα αν όχι* σε σας, την ορθότητα αυτής της απόφασης, να βαλθώ να ξεπεράσω τον άνθρωπο που είμαι, να ξεπεράσω τον ατομικό χαρακτήρα του ζητήματος, και να προσπαθήσω να δω αυτό που θέλησαν τόσο ξέχωρα να τιμήσουν στο πρόσωπό μου.

Νομίζω πως η «Επιτροπή των Διεθνών Βραβείων Λένιν για την ενίσχυση της ειρήνης ανάμεσα στους λαούς», δίνοντας ένα απ' αυτά τα βραβεία σε συγγραφέα, θέλησε πρώτα-πρώτα να καταρρίψει τη λίγο-πολύ παντού διαδομένη ιδέα για τη ματαιότητα αυτού του επαγγέλματος, για το δευτερεύοντα ρόλο που παίζει στα ανθρώπινα ζητήματα, για την ανικανότητά του να καταπολεμήσει τα δεινά της ανθρωπότητας. Νομίζω πως απονέμοντας το βραβείο σ' ένα Γάλλο συγγραφέα, η Επιτροπή θέλησε επίσης να σημειώσει τον ιδιαίτερο ρόλο που έχει *μέσα στον κοινό αγώνα της συντριπτικής* πλειοψηφίας των ανθρώπων αυτού του αιώνα, όχι μόνο η λογοτεχνία, αλλά η λογοτεχνία που γράφεται γαλλικά, δηλαδή στη Γαλλία, ανάμεσα σ' ένα λαό που η γεωγραφία και η ιστορία του έταξαν σ' ένα σταυροδρόμι του κόσμου, σ' ένα σημείο όπου πολλές φορές οι ανερχόμενες κοινές *ιδέες της ανθρωπότητας πήραν υλική* δύναμη με το να ενσαρκωθούν μέσα στις ζωντανές μάζες, και όπου κάθε αυριανή ή τωρινή αδυναμία, θα μπορούσε να έχει, όχι μονάχα γι' αυτόν το λαό, αλλά γιά όλους τους άλλους, ανυπολόγιστες συνέπειες...

Αλλά ο πρώτος κύκλος της κόλασης είναι ο κύκλος του αναπότρεπτου των πολέμων κι αυτόν πρέπει πρώτα να βοηθήσουμε τους ανθρώπους να ξεπεράσουν. Οχι του οιουδήποτε πόλεμου, αλλά του πόλεμου ανάμεσα στα δυό συστήματα που ήδη μοιράζονται άνισα τον κόσμο, ενός πόλεμου που, με τη σημερινή κατάσταση των μέσων καταστροφής, θα παρέσυρε την ανθρωπότητα αν όχι στην εκμηδένιση, τουλάχιστο σε μια τρομερή πισωδρόμηση, μέσα στα σκοτάδια και τα ερείπια.

Με τί μπορεί να καταπιαστεί ο συγγραφέας σήμερα, αν πρώτα απ' όλα δεν ενωθεί *με τους άλλους ανθρώ*πους για να αποτραπεί αυτή η απειλή; Μήπως δεν είναι ο φυσικός οργανω